into the space of higher education]. *Pedahohichna Osvita: Teoriia i Praktyka. Psykholohiia. Pedahohika,* (33), 41–47. https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.33.5 [in Ukrainian].

5. Kozyr, M., & Sad, A. (2024). Diiahnostyka vprovadzhennia innovatsiinykh praktyk v universytetskii osviti: realnyi stan i perspektyvy [Diagnostics of the implementation of innovative practices in university education: current state and prospects]. *Pedahohichna Osvita: Teoriia i Praktyka. Psykholohiia. Pedahohika,* 42(2), 75–84. https://doi.org/10.28925/2311-2409.2024.4210 [in Ukrainian].

6. Leontieva, I. (2025). Analitychni tsentry universytetiv yak draivery innovatsiinoho rozvytku ekosystemy vyshchoi pedahohichnoi osvity [Analytical centers of universities as drivers of innovative development of the ecosystem of higher pedagogical education]. *Pedahohichna Osvita: Teoriia i Praktyka. Psykholohiia. Pedahohika,* 44(2), 33–38. https://doi.org/10.28925/2311-2409.2025.444 [in Ukrainian].

7. Pavliuk, R. (2025). Systema zabezpechennia yakosti osvity maibutnikh fakhivtsiv zi spetsialnoi osvity v Ukraini [System of ensuring the quality of education of future specialists in special education in Ukraine]. *Pedahohichna Osvita: Teoriia i Praktyka. Psykholohiia. Pedahohika,* 43(1), 100–119. https://doi.org/10.28925/2311-2409.2025.4314 [in Ukrainian].

8. Ponomarenko, K. S., Aksonov, V. V., Zhuravlova, I. M., Surobov, O. A., & Hryshchenko, L. K. (2025). Zastosuvannia tsyfrovykh tekhnolohii u fizychnomu vykhovanni zdobuvachiv vyshchoi osvity [Application of digital technologies in the physical education of higher education students]. *Fizychne Vykhovannia ta Sport,* (4), 40–47. https://doi.org/10.26661/2663-5925-2025-4-05 [in Ukrainian].

9. Stebletskyi, A. (2020). Chynnyky zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [Factors of ensuring the quality of higher education]. *Pedahohichna Osvita: Teoriia i Praktyka. Psykholohiia. Pedahohika,* (33), 31–40. https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.33.4 [in Ukrainian].

10. Stepanchenko, N. I. (2017). *Systema profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia u vyshchykh navchalnykh zakladakh* [System of professional training of future teachers of physical education in higher educational institutions] (Unpublished doctoral dissertation). Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University [in Ukrainian].

11. Tyshchenko, V. O., Sokolova, O. V., Omelianenko, H. A., Parii, S. B., & Shynhur, V. M. (2024). Suchasni fizkulturno-sportyvni prohramy ta metody: innovatsiini pidkhody do pidhotovky fakhivtsiv serednoi osvity [Modern physical education and sports programs and methods: innovative approaches to training secondary education specialists]. *Fizychne Vykhovannia ta Sport,* (4), 110–117. https://doi.org/10.26661/2663-5925-2024-4-15 [in Ukrainian].

12. Trachuk, S. V., Vorobiov, M. I., Mykhalchuk, A. D., Mamedova, I. S., & Savelieva, G. V. (2025). Pedahohichni oriientyry maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury v konteksti vprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu [Pedagogical guidelines for future physical education teachers in the context of implementing a competency-based approach]. *Fizychne Vykhovannia ta Sport,* (3), 34–42. https://doi.org/10.26661/2663-5925-2025-3-05

13. Knudsen, M. P., Frederiksen, M. H., & Goduscheit, R. C. (2019). New forms of engagement in third mission activities: A multi-level university-centric approach. *Innovation,* 1–32. DOI: https://doi.org/10.10 80/14479338.2019.1670666

14. Haj Taieb, S. (2024). Measuring the third mission of European Universities: A systematic literature review. *Society and Economy,* 46(2), 147–167. https://doi.org/10.1556/204.2023.00030

15. Chernenko, S., Dolynnyi, I., Oliinyk, O., Heitenko, V., & Sorokin, Y. (2024). Osoblyvosti stavlennia do navchalnykh dystsyplin z fizychnoi kultury i sportu sered studentiv 1–4 kursiv [Characteristics of bachelor students' attitude toward physical culture and sports as academic disciplines]. *Humanizatsiia Navchalno-Vykhovnoho Protsesu*, (2), 54–71. https://doi.org/10.31865/2077-1827.2(106)2024.314965 [in Ukrainian].

Стаття надішла до редакції / Received 08.07.2026
Прийнята до друку / Accepted 01.09.2026
Опубліковано / Published 28.09.2026

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.09(209).32
УДК : 796.062:351.85(438)

Чернігівська С.А.
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
https://orcid.org/0000-0001-7342-438X

ПОЛЬСЬКИЙ ПРОЄКТ MOJE BOISKO – ORLIK 2012: УСПІХИ І НЕВИРІШЕНІ ПРОБЛЕМИ

У статті подано результати дослідження, присвяченого розкриттю наявних здобутків і виявлених невирішених проблем в експлуатації існуючих об'єктів «Moje Boisko – ORLIK 2012» у Польщі. Актуальність статті визначається потребою врахування на теренах України особливостей не лише будівництва, але й використання спортивних об'єктів на території сільських і міських об'єднаних територіальних громад.

У дослідженні використані методи вивчення та аналізу літературних джерел та інформації з мережі Інтернет, а також системний підхід.

Узагальнені відомості щодо діяльності спортивних споруд за програмою «Moje Boisko – ORLIK 2012» свідчать про брак інформації про те, що таке спортивний майданчик в Орлику та чим займаються його аніматори. Термін «Орлик» населенню гмін відомий, але деталі роботи такої спортивної споруди, наявних пропозицій та

доступності майже відсутні. Тому у ході планування різноманітних заходів та підтримки спортивних майданчиків важливо залишити достатньо місця для адаптації пропозицій суто місцевого характеру. Саме тому і скрізь спортивний майданчик Орлик має надавати пріоритет різноманітності, широкій доступності та відкритості в роботі.

***Ключові слова**: міські і сільські гміни, об'єкти програми «Moje Boisko – ORLIK 2012», експлуатація об'єктів, доступність об'єктів, аніматори.*

***Chernihivska S. A. Polish project Moje Boisko – Orlik 2012: successions and unsolved problems**. The article presents the results of a study devoted to revealing the existing achievements and identified unresolved problems in the operation of existing facilities "Moje Boisko – ORLIK 2012". Its relevance is determined by the need to take into account the peculiarities of not only the construction, but also the use of sports facilities in the territory of rural and urban united territorial communities in Ukraine.*

The study used methods of studying and analyzing literary sources and information from the Internet, as well as a systematic approach.

Generalized information on the activities of sports facilities under the program "Moje Boisko – ORLIK 2012" indicates a lack of information about what a sports facility in Orlik is and what its animators do. The term "Orlik" is known to the population of the communes, but the details of the operation of such a sports facility, available offers and accessibility are almost absent. Therefore, when planning various events and supporting sports facilities, it is important to leave enough space for adapting proposals of a purely local nature. That is why the Orlik sports ground should prioritize diversity, wide accessibility and openness in its work everywhere.

How do the existing Orlik sports grounds differ from the ideal? The most attractive hours are available to the most active athletes who also use other paid sports facilities. Men and football dominate. "Short opening hours and private bookings do not allow for the intended integration goals to be achieved. The entire infrastructure of the Orlik sports ground is not used. The disproportion between the use of the football field and the rest of the infrastructure is striking".

***Keywords**: urban and rural communes, facilities of the "Moje Boisko – ORLIK 2012" program, facility operation, facility accessibility, animators.*

Постановка проблеми. Згідно складеного плану робіт за програмою «Moje Boisko – ORLIK 2012» опісля 2015 р. більшість спортивних об'єктів у гмінах Республіки Польща були побудовані. Далі почались заходи з їх використання в інтересах залучення населення гмін різного віку до поширених форм фізкультурно-спортивних рекреаційних занять. Оскільки у випадку побудови соціально-спрямованих інфраструктурних об'єктів завжди виникає питання про їхню ефективність, важливо розглянути наявні здобутки і виявлені невирішені проблеми їх експлуатації в інтересах гмін.

Аналіз літературних джерел. Важливе значення для досліджуваної теми здобутків і невирішених проблем має Інформація Міністра спорту та туризму про «MOJE BOISKO – ORLIK 2012» та «Biały Orlik» у 2008–2012 рр. [2]. У розвідках, виконаних в Республіці Польща, вивчалось значення Орликів для місцевих громад [1; 5; 7]. З цією ж метою використаний дослідницький звіт академії аніматорів щодо цієї теми [6]. Розглянуто використання майданчиків Орлик у міських рекреаційних просторах на прикладі міста Ченстохова [4]. Проаналізовано Програму модернізації спортивних комплексів «MOJE BOISKO – ORLIK 2012» [3]. Проаналізовано участь учнів в уроках фізичного виховання в школах Польщі з використанням Орликів [2].

Мета статті - проаналізувати наявні успіхи і показати невирішені проблеми з експлуатацією в гмінах об'єктів «Moje Boisko – ORLIK 2012».

Виклад основного матеріалу. Соціальне функціонування спортивних майданчиків Орлик та впровадження ефективної моделі управління – це питання, щодо яких висловила свою позицію Національна консультативна мережа лідерів Фонду «Школа лідерів». Опитування, яке включало відкриті та закриті запитання, проводилося з 2 по 30 вересня 2014 року. Було організовано шістнадцять місцевих зустрічей, щоб була можливість висловити думки мешканців щодо цієї теми (табл. 1) [1].

Відмічено, що вражає брак інформації про те, що таке спортивний майданчик в Орлик та чим займаються його аніматори. Зберігаються стереотипи, що спортивний майданчик Орлик це футбольне поле, а спортивний майданчик в Орлику не місце для дітей. Це демонструє відсутність просування спортивного майданчика в Орлику поза межами груп, які вже зацікавлені (у ряді громад не знали, що поруч є майданчик).

Таблиця 1

Кількість досліджуваних Орліків та їхнє місцезнаходження (n=1434)

Воєводства	**Сільська гміна (n=657)**		**Міська гміна до 20 тис. мешк. (n=404) (n=1434)**		**Міська гміна ≥20 тис. мешк. (n=373)**		**Разом**	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Нижньосілезьке	37	5,6	39	9,7	24	6,4	100	7,0
Куявсько-Поморське	46	7,0	38	9,4	33	8,8	117	8,2
Люблінське	54	8,2	22	5,4	24	6,4	100	7,0
Любуське	20	3,0	22	5,4	10	2,7	52	3,6
Лодзьке	36	5,5	19	4,7	50	13,4	105	7,3
Малопольське	73	11,1	20	5,0	23	6,2	116	8,1

Мазовецьке	65	9,9	35	8,7	40	10,7	140	9,8
Опольське	12	1,8	17	4,2	6	1,6	35	2,4
Підкарпатське	71	10,8	26	6,4	18	4,8	115	8,0
Підляське	21	3,2	18	4,5	10	2,7	49	3,4
Поморське	37	5,6	14	3,5	15	4,0	66	4,6
Сілезьке (Щленське)	33	5,0	24	5,9	32	8,6	89	6,2
Свєнтокшиське	16	2,4	8	2,0	6	1,6	30	2,1
Вармінсько-Мазурське	41	6,2	33	8,2	30	8,0	104	7,3
Великопольське	63	9,6	43	10,6	28	7,5	134	9,3
Західнопоморське	32	4,9	36	6,4	24	6,4	82	5,7

Термін «Орлик» відомий мешканцям гмін, але деталі його роботи, наявні пропозиції та доступність майже відсутні. Спортивний майданчик багатофункціональний, а отже, потребує спеціального просування в інформаційному просторі гмін. Багато людей виступали за важливість роботи аніматорів на майданчиках в Орлику. Керівники розглядають цю тему як турботу місцевої влади і національну кампанію щодо планової роботи спортивного майданчика в Орлику [1].

У деяких місцях спортивні майданчики Орлика дуже відвідувані, що ускладнює узгодження інтересів різних груп: шкіл, клубів, вже активних мешканців та потенційно активних мешканців. Важливо, щоб спортивний майданчик Орлика був інтегрований у ширшу спортивну інфраструктуру, щоб зацікавлені могли скористатися цим місцем для своїх занять (табл. 2). Приміром, лунають заклики до роботи спортивних майданчиків на Орлику, які будувались як літні об'єкти, також взимку (аніматори працюють з квітня по листопад). Деякі місцеві органи влади також докладають фінансових зусиль для підтримки доступності майданчиків взимку, але Міністерству спорту та туризму було б доцільно підтримувати їх і в ці місяці [1].

Таблиця 2

Підсумок реалізації програми «Moje Boisko – Orlik 2012» на 2015 р.

Воєводства	**Кількість гмін**	**Кількість об'єктів після завершення програми**	**Кількість гмін з Orlikiem після завершення програми**	**Кількість гмін без Orlika після завершення програми**	**Відсоткова частка гмін з Orlikiem від загальної кількості гмін, %**
Нижньосілезьке	169	197	135	34	79,88
Куявсько-Поморське	144	213	110	34	76,39
Люблінське	213	149	108	105	50,70
Любуське	83	87	57	26	68,67
Лодзьке	177	179	96	81	54,23
Малопольське	182	194	124	58	68,13
Мазовецьке	314	259	169	145	53,82
Опольське	71	57	49	22	69,01
Підкарпатське	160	173	111	49	69,37
Підляське	118	77	63	55	53,38
Поморське	123	154	100	23	81,30
Сілезьке (Щленське)	167	175	113	54	67,66
Свєнтокшиське	102	53	41	61	40,19
Вармінсько-Мазурське	116	159	89	27	76,72
Великопольське	226	299	201	25	88,93
Західнопоморське	114	179	98	16	85,96
Всього	**2479**	**2604**	**1664**	**815**	**67,12**

Спортивні майданчики на Орлику спочатку були державною програмою, але з самого початку вони були інфраструктурою, переданою місцевим органам влади. Протягом п'яти років муніципалітети були зобов'язані безкоштовно утримувати майданчики. На жаль, коли цей період завершився, з'являються нерідкі випадки комерціалізації майданчиків. Тому в проєкті «Аніматор – Мій спортивний майданчик на Орлику – 2012» безкоштовне утримання майданчиків є умовою отримання міністерського фінансування. Виникало питання: кому має належати спортивний майданчик на Орлику? Чи має він належати місцевій владі, яка має відповідати за стан та експлуатацію майданчика? Чи він має належати міністерству, яке найматиме аніматорів за власними правилами? Чи нарешті з'явився простір для нових неурядових організацій, щоб стати новими операторами майданчиків Орлика? На думку більшості місцева влада має бути господарем об'єкту, навіть якщо запрошує когось до співпраці. Місцева влада повинна розробляти заходи на території Орлику, що відкриті для мешканців, відповідно до інструкцій та за фінансової підтримки міністерства. Це відображає поточну модель. Новим етапом розвитку може бути більша відкритість для неурядових організацій через конкурси на ці заходи [1].

У сільській місцевості та малих містах Орлик часто одне з небагатьох сучасних місць для занять спортом на свіжому повітрі, а також доповнення до існуючої шкільної спортивної інфраструктури. У невеликих містах спортивний майданчик також служить місцем зустрічей, частково завдяки своєму освітленню, яке дозволяє організовувати заходи просто неба. Контекст розташування спортивного майданчика визначає його функції. Тому, під час планування заходів та підтримки спортивних майданчиків важливо залишити достатньо місця для адаптації пропозицій суто місцевого характеру. Саме тому і скрізь спортивний майданчик Орлик має надавати пріоритет різноманітності, широкій доступності та відкритості [1].

В опитуванні взяли участь 2237 з 3665 аніматорів, які працювали на всіх діючих спортивних майданчиках «Орлик» у 2014 році (n=2604) [6]. З проаналізованих об'єктів 45,8% майданчиків розташовані в сільських муніципалітетах, тоді як решта працюють у міських муніципалітетах (включаючи 28,2% у містах з населенням до 20 000 мешканців та 26% у містах з населенням понад 20 000 мешканців). У сільських муніципалітетах (66,5%) та містах з населенням до 20 000 мешканців (52,2%) спортивні майданчики частіше управляються муніципальними або районними адміністраціями. У великих містах з населенням понад 20 000 мешканців саме школи частіше є керівною установою щодо майданчиків (48,8%).

Загалом найбільшою проблемою є занадто низька заробітна плата та відсутність безперервності зайнятості. Наприклад, сільські аніматори частіше (39,1%) повідомляють про занадто низьку заробітну плату, ніж ті, хто працює в міських муніципалітетах (до 20 000 – 38,4% та понад 20 000 – 38,7%). Те саме стосується відсутності безперервності зайнятості (30,2% проти 26,7% та 19,7% відповідно). У свою чергу, ті, хто працює в міських центрах, частіше скаржаться на відсутність або поганий стан обладнання (15,1% у містах з населенням понад 20 000 та 11,7% у містах з населенням до 20 000 проти 9,9% у сільській місцевості). Було виявлено значну кореляцію між установою, яка керує спортивним майданчиком у певному муніципалітеті, та проблемами, з якими стикаються аніматори. У сільській місцевості ті, хто працює на спортивних майданчиках, якими керують школи, частіше повідомляють про низькі зарплати (53,0%). Неповна зайнятість (15,6%) є основною проблемою для аніматорів, які працюють у спортивно-оздоровчих центрах. Відсутність безперервності зайнятості впродовж року частіше впливає на майданчики, що експлуатуються міськими/муніципальними адміністраціями або районним управлінням (34,1%). Тоді як небажана поведінка людей, які користуються майданчиком (12,5%) та відсутність або поганий стан/якість обладнання (12,5%) повідомляються під егідою інших установ, наприклад, місцевих центрів освіти та догляду, культурних центрів або спортивних клубів [6].

Понад 40% опитаних аніматорів відповіли, що спортивні майданчики Орлика скоріше або точно не виконують свої передбачувані соціальні функції. Чим спортивні майданчики Орлика поки відрізняються від ідеалу?

- Вони «поглинаються» школами. «Щось там відбувається, але в мене складається враження, що це внутрішні, шкільні ініціативи».
- Найпривабливіші години доступні для найактивніших спортсменів, які користуються й іншими платними спортивними спорудами. Домінують чоловіки та футбол. «Короткий графік роботи та приватне бронювання не дозволяють досягти передбачуваних цілей інтеграції. Вся інфраструктура спортивного майданчика Орлика не використовується. Диспропорція між використанням футбольного поля та решти інфраструктури вражає».
- У деяких місцях спортивні майданчики працюють не щодня. «Є лише визначені дні та години роботи, і не всі вважають цього достатнім».
- Вони використовуються спортивними клубами як власні об'єкти. «Платні ігри ліги проводяться на стадіоні «Орлик» протягом усіх вихідних. Вступний внесок у лігу становить близько 500 злотих з однієї команди».
- Незважаючи на те що освітлення є, респонденти вважають, що вони закриваються відносно рано через незгоду мешканців, яких може турбувати освітлення. Більш зручне розташування дозволяє довше працювати [1].

Щоб поле Орлика справді стало соціальним та доступним, йому потрібна додаткова інфраструктура і не лише для спорту. З'явилися ідеї та досвід щодо встановлення додаткових дитячих майданчиків, стіни для скелелазіння та пунктів харчування поблизу полів. Це створює можливості для участі в заходах цілими родинами і сприяє усуненню протиріч між вже досвідченими та менш досвідченими спортсменами-аматорами [1].

Понад 15% опитаних переконані, що спортивні майданчики повинні бути повністю безкоштовними. Майже 40% досить неохоче стягують плату, дві третини дозволяють стягувати плату за оренду спортивного обладнання, оренду майданчиків та організацію заходів просто неба на території об'єкта. Однак ця плата, на думку половини опитаних, повинна в першу чергу застосовуватися до дорослих та спортивних клубів. Лідери менш переконані щодо стягнення плати за освітлення (40% виступають проти такої плати).

Окремим питанням є розвиток об'єктів для пасивного відпочинку. Допоміжна інфраструктура є недостатньою – відсутність трибун чи лавок ускладнює перегляд подій, тому ті, хто дивляться матчі, часто сидять на сходах. Слід зазначити й такий парадокс елементи розвитку, які впливають на безпеку гри (сітки для м'ячів, огорожі) та ізолюють цей простір від навколишнього середовища, роблять його місцем, де трапляється зловживання психоактивних речовин та девіантна поведінка. Відчуття безкарності виникає через відсутність належних заходів безпеки – відеокамер спостереження та охоронця, який може викликати поліцію.

Висновки. Зміна мислення щодо експлуатації майданчиків Орлик видається необхідною: нехай вони швидше перестануть бути результатом державної програми і стануть власністю громади, про яку вона буде піклуватися на постійній основі (ремонт, безпека, залучення партнерів, налагоджування співпраці). Спортивний майданчик - не ізольований об'єкт, а елемент ширшої мережі для занять популярними видами спорту. Тому можлива широка співпраця з місцевими організаціями, спортивними клубами, волонтерами, хоч і не замінить їхню власну економічну діяльність.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з потребою більш глибокого вивчення змісту діяльності аніматорів на об'єктах Орликів.

References

1. Aleksandra Daszkowska-Kamińska. (2014). Czym jest Orlik dla społeczności lokalnej? Raport z badania (15). https://pbp.womczest.edu.pl/new/wp-content/uploads/2013/09/webowa_biblioteka_wf_czym_jest_orlik.pdf

2. Informacja Ministra Sportu i Turystyki na temat realizacji programów „Moje Boisko – Orlik 2012" i „Biały Orlik" w latach 2008 – 2012. (2024, May 16). [Ministerstwo Sportu i Turystyki]. https://www.gov.pl/web/sport/informacja-ministra-sportu-i-turystyki-na-temat-realizacji-programow-moje-boisko--orlik-2012-i-bialy-orlik-w-latach-2008--2012

3. Kryspin Jemiołek. (2024, December 19). Program modernizacji kompleksów sportowych Moje Boisko ORLIK 2012 Edycja 2025 [Ministerstwo Sportu i Turystyki]. https://www.gov.pl/web/sport/program-modernizacji-kompleksow-sportowych-moje-boisko--orlik-2012--edycja-2025

4. Kapusta Armina, Wojtkiewicz Michał. (2022). Problemy użytkowania Orlików w miejskiej przestrzeni rekreacyjnej – przykład Częstochowy. Konwersatorium Wiedzy O Mieście, 35. https://doi.org/10.18778/2543-9421.07.10

5. Wojciech Pietrowski. (2023). Środki europejskie w budżetach gmin miejskich województwa świętokrzyskiego. Konwersatorium Wiedzy O Mieście, 36 (8), 99–109. https://doi.org/10.18778/2543-9421.08.02

6. Biernat Elżbieta, Piątkowska Monika, Zembura Paweł, & Gołdys Aleksandra. (2017). Problem zarządzania orlikami z perspektywy animatorów z gmin wiejskich i miejskich. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I ZARZĄDZANIE, 429–444.

7. Ustawa Z Dnia 25 Czerwca 2010 r. O Sporcie, SEJM Polski (June 25, 2010). Retrieved November 29, 2025, from https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20101270857

Стаття надійшла до редакції / Received 08.07.2026
Прийнята до друку / Accepted 02.08.2026
Опубліковано / Published 28.09.2026